

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-84>

УДК 339.54:658.64

ПІДПРИЄМНИЦТВО У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ENTREPRENEURSHIP IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY: CURRENT STATE, CHALLENGES, AND PROSPECTS

Кононенко Леся Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>

Бикадорова Наталія Олексіївна

старший викладач кафедри професійної освіти,
ресторанного і туристичного бізнесу,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7561-1792>

Дибенко Галина Іванівна

викладач з обліку і оподаткування,
Кропивницький фаховий коледж харчування та торгівлі
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2434-899X>

Kononenko Lesia

Kherson State Agrarian and Economic University

Bykadorova Nataliia

Luhansk Taras Shevchenko National University

Dybenko Galyna

Kropyvnytskyi Vocational College of Food and Trade

Стаття присвячена аналізу сучасного стану, з'ясуванню основних проблем та визначенню перспектив розвитку українського підприємництва у зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД). У статті розглянуто зміни у структурі українського експорту, де чітко простежується акцент на аграрну продукцію та ІТ-послуги. Аналізуються виклики, пов'язані з блокуванням традиційних логістичних шляхів, та шляхи їх подолання, включаючи розширення альтернативних транспортних маршрутів. Підкреслюється стратегічне значення унікального правового та податкового режиму «Дія Сіті» для підтримки та стимулювання розвитку ІТ-сектору, який є одним з ключових драйверів українського експорту послуг. Окремо висвітлено вплив новітніх цифрових технологій, зокрема метавсесвіту, на формування нових можливостей для підприємництва у ЗЕД та необхідність адаптації до них. Акцентовано увагу на необхідності швидкої адаптації українського бізнесу та ефективного використанні сучасних технологій.

Ключові слова: підприємництво у ЗЕД, цифрові технології, експорт, імпорт, товари, послуги.

The article is devoted to the analysis of the current state, identification of key problems, and determination of the development prospects of Ukrainian entrepreneurship in foreign economic activity (FEA). The article reviews the main trends in global trade, highlighting its steady growth and the significant increase in the share of services in the overall trade volume. It emphasizes that over the past two decades, global trade has expanded substantially, creating both unprecedented opportunities and new challenges for entrepreneurs. The processes of adaptation of Ukrainian exports to the complex conditions of the full-scale war are examined, which require the development of innovative approaches and strategic solutions to preserve and enhance the country's export

potential. The aim of the article is to explore the structural changes in the foreign economic activity of Ukrainian enterprises under the influence of global trends and the challenges of full-scale war, in order to identify the main directions for adaptation and preservation of the country's export potential. The article highlights changes in the structure of Ukrainian exports – with a noticeable emphasis on agricultural products and a significant increase in IT service exports. Challenges related to the blockade of traditional maritime routes due to military aggression are identified, along with ways to overcome them. These include the expansion of alternative transport routes, particularly through the Danube ports and western land crossings. The strategic importance of the unique legal and tax regime “Diia City” is underlined, as it supports and stimulates the development of the IT sector, which is one of the key drivers of Ukraine's service exports. The impact of emerging digital technologies, including the metaverse, on creating new opportunities for entrepreneurship in FEA is also considered. It is noted that the success of Ukrainian entrepreneurship in foreign economic activity depends on its ability to adapt quickly, utilize modern digital technologies, and remain flexible in response to changing geopolitical and economic conditions. Future research directions include analyzing the impact of the metaverse and Web3 technologies on international trade.

Keywords: entrepreneurship in foreign economic activity, digital technologies, export, import, goods, services.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність стала одним з основних чинників економічного розвитку держав. Водночас підприємництво, як рушійна сила інновацій, зайнятості та конкурентоспроможності, відіграє центральну роль у здійсненні зовнішньоекономічних операцій. В умовах глобальних трансформацій, цифровізації торгівлі, нестабільності логістичних ланцюгів та військової агресії з боку російської федерації, українські підприємці зіштовхуються з безпрецедентними викликами. Це, зокрема, ускладнений доступ до зовнішніх ринків, ризики валютних коливань, потреба в адаптації до нових стандартів і технологій, обмеженість фінансових ресурсів і постійна зміна регуляторного середовища. У таких умовах актуальним є дослідження сучасного стану підприємництва у зовнішньоекономічній сфері, виявлення основних проблем, а також формування стратегічних напрямів подальшого розвитку. Необхідність адаптації до глобальних тенденцій, збереження конкурентних позицій і розширення експортного потенціалу вимагає системного аналізу підприємництва у ЗЕД та розробки практичних рекомендацій щодо основних напрямів адаптації та збереження експортного потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика зовнішньо-економічної діяльності є актуальним напрямом досліджень багатьох українських та іноземних науковців. Зокрема, облікове розуміння поняття та оцінку стану зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснював Лагутін С. [4]; методи, способи та можливості діагностики зовнішньоекономічної діяльності підприємства для функціонування в умовах воєнного стану з урахуванням факторів ризику дослідили Городня Т. та інші [3]; особливості управління зовнішньоекономічною діяльністю підпри-

ємств в умовах сталого розвитку висвітлили у своїй праці Лагодієнко В. та інші [11]. Окремі питання, що пов'язані із ЗЕД досліджували Авраменко Н. та Кульганік О. [1]; Юр'єва П. та Микитенко Т. [9]; Гаврилюк І. [2]; Солодовнікова О. [12], Мотузка О. та Гринчак Н. [5].

Мета статті полягає у дослідженні структурних змін зовнішньоекономічної діяльності підприємств України під впливом глобальних тенденцій та викликів повномасштабної війни для ідентифікації основних напрямів адаптації та збереження експортного потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2024 році обсяг світової торгівлі товарами та послугами, за даними платіжного балансу, збільшився на 4% до 32,2 трлн доларів США. Торгівля товарами збільшилася лише на 2%, тоді як обсяг послуг продовжував активно зростати, збільшившись на 10%, що перевищує зростання, зафіксоване 2023 року (рис. 1). Частка послуг у світовій торгівлі збільшилася до 27,2%, що є найвищим показником з 2005 року [13].

За останні 20 років обсяг світової торгівлі значно збільшився. Якщо у 2000 році він становив приблизно 7 трильйонів доларів США, то у 2024 році сягнув більше 33 трильйонів доларів США. Таким чином, загальний обсяг торгівлі зріс на понад 25 трильйонів доларів США, що становить майже п'ятикратне збільшення [13]. Крім того, спостерігається зміна структури міжнародної торгівлі – постійно зростає питома вага міжнародної торгівлі послугами. Це створює як безпрецедентні можливості для підприємців, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД), так і нові виклики.

В Україні підприємницька діяльність, у тому числі і зовнішньоекономічна, відбувається в умовах повномасштабних військових

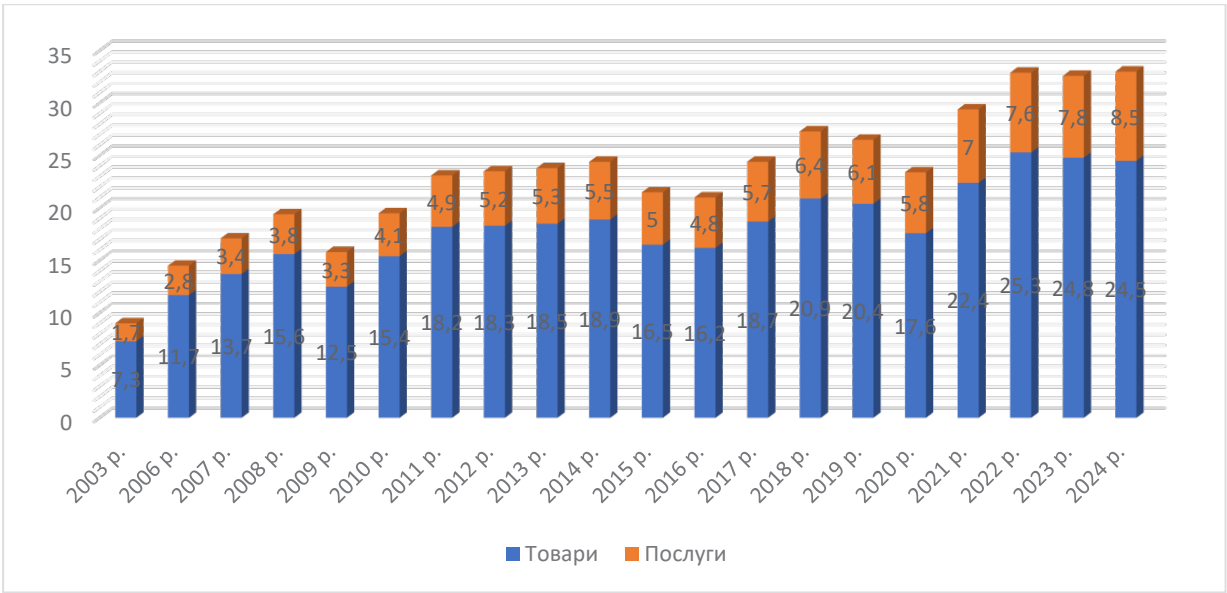

Рис. 1. Динаміка обсягу та структури світової торгівлі товарами та послугами з 2003 по 2024 рр., трлн. дол. США

Джерело: складено авторами на підставі [13]

дій. Проте, зовнішньоекономічній діяльності Україні притаманні загальносвітові тенденції. Так, динаміка структури експорту України з 2003 по 2024 рр. характеризується зростанням питомої ваги послуг (рис. 2).

Основними товарами, що експортувала Україна у 2024 році, були продукти рослинного походження (32%) і жири та олія тваринного або рослинного походження (14%) (рис. 3).

Наслідки повномасштабних військових дій, зокрема блокування традиційних морських

шляхів, обумовили необхідність розробки нових підходів до здійснення зовнішньоторговельної діяльності підприємствами України. Так, було розширено альтернативні логістичні маршрути через Дунайські порти та західні сухопутні переходи. Крім того, впроваджено механізми страхування воєнних ризиків та посилений валютний і митний контроль для запобігання зловживанням.

Основними послугами, що експортувала Україна у 2024 році (рис. 4), були послуги

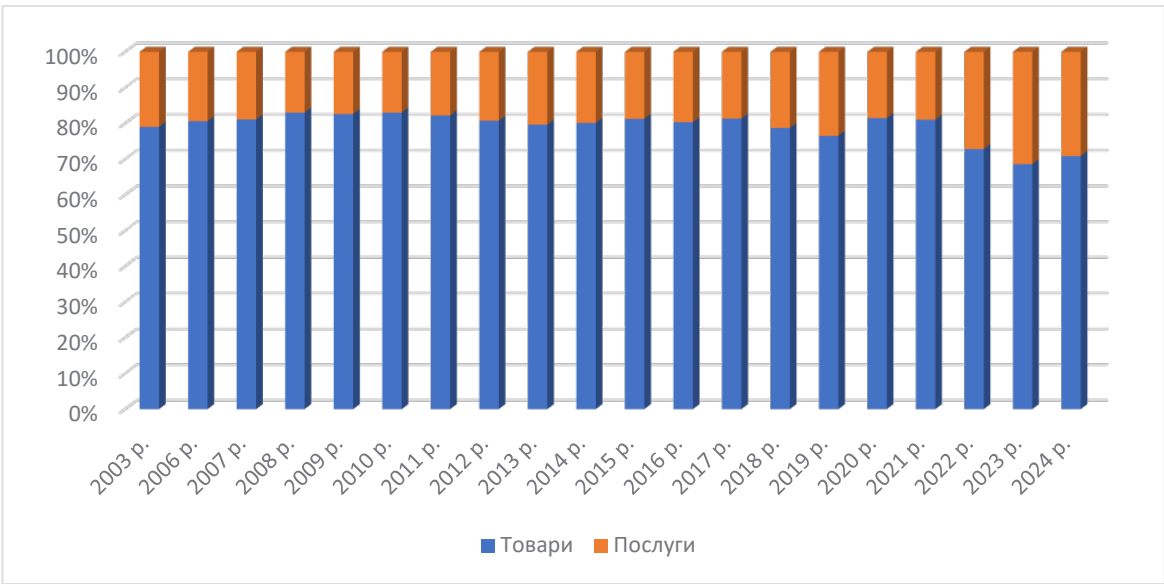

Рис. 2. Динаміка структури експорту України з 2003 по 2024 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено авторами на підставі даних Державної служби статистики України [8]

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

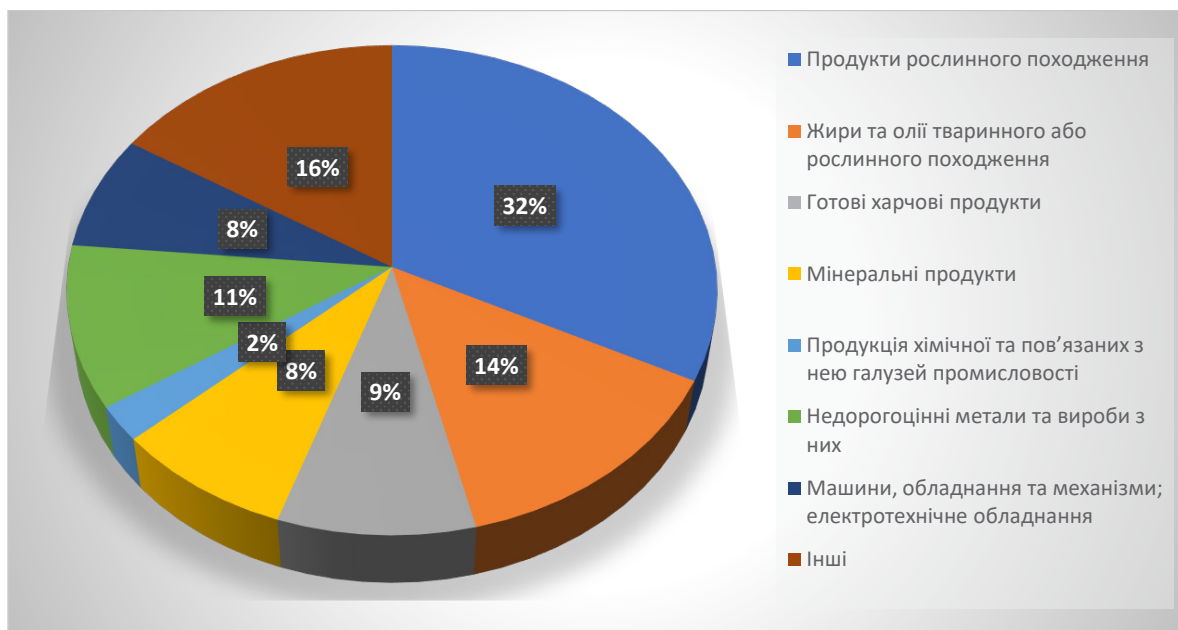

Рис. 3. Структура зовнішньої торгівлі основними товарами України за 2024 р.

Джерело: складено авторами на підставі даних Державної служби статистики України [8]

у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг (35%) і транспортні послуги (37%).

У структурі експорту послуг України за 2024 рік також досить велика питома частка послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг. Крім того, динаміка експорту цих послуг є позитивною [8]. Відповідно, з метою підтримки експортного потенціалу країни, було запроваджено унікальний правовий та податковий режим «Дія Сіті» для підтримки та стимулювання розвитку

ІТ-сектору, який є одним з ключових драйверів українського експорту послуг [6, 10]. Крім того, сучасне підприємництво все більше пов'язує із метавсесвітом, що обумовлює необхідність вирішення питань щодо визначення місця операцій з віртуальними активами, постачання цифрових товарів та послуг тощо.

Висновки. Світова торгівля продовжує трансформуватися, демонструючи стійке зростання, особливо у секторі послуг. Це створює як нові можливості, так і значні виклики

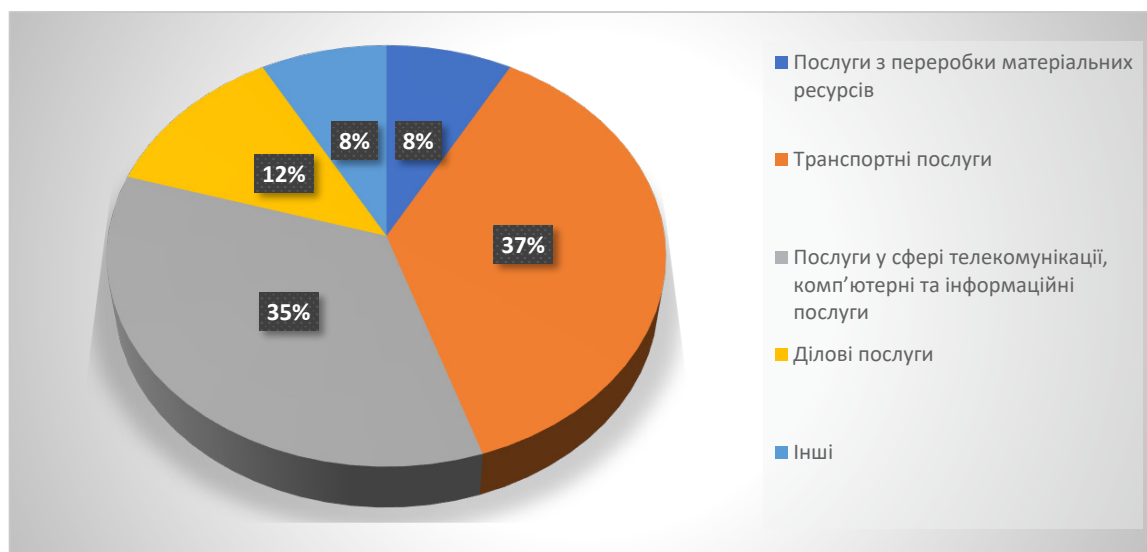

Рис. 4. Структура зовнішньої торгівлі основними послугами України за 2024 р.

Джерело: складено авторами на підставі даних Державної служби статистики України [8]

для підприємництва у зовнішньоекономічній діяльності в усьому світі.

Українські підприємці, працюючи в умовах повномасштабної війни, активно адаптуються до цих глобальних тенденцій. Зміна структури українського експорту з фокусом на аграрну продукцію та зростання ІТ-послуг є підтвердженням цієї адаптації.

Водночас, виклики, пов'язані з логістикою та ризиками війни, вимагають від бізнесу інноваційних рішень – від розширення альтернативних транспортних маршрутів до впровадження механізмів страхування воєнних ризиків. Розвиток віртуального підприємництва та поява

метавсесвіту також відкривають нові перспективи для підприємства у ЗЕД.

Таким чином, успіх українського підприємства у зовнішньоекономічній діяльності залежить від його здатності до швидкої адаптації, використання сучасних цифрових технологій та гнучкості у відповідь на мінливі геополітичні та економічні умови. Це дозволить не лише зберегти існуючі позиції, а й реалізувати значний потенціал для подальшого зростання та інтеграції у світову економіку.

Напрямами подальших досліджень є аналіз впливу метавсесвіту та технологій Web3 на міжнародну торгівлю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраменко Н., Кульганік О. Роль митних експертиз у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-21>
2. Гаврилюк І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-3>
3. Городня Т. А., Міценко Н. Г., Перепьолкіна О. О., Городній О. А. Діагностика зовнішньоекономічної діяльності підприємства з урахуванням факторів ризику. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. № 70. С. 20–26. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-03>
4. Лагутін С. С. Стан зовнішньоекономічної діяльності в Україні: обліковий аспект. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 42. С. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-07>
5. Мотузка О., Гринчак Н. Стратегічні орієнтири розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств у середовищі BANI. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. Т. 314, № 1. С. 133–138. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-19>
6. Назарова Г. Б., Кононенко Л. В. Оподаткування резидентів Дія Сіті: вітчизняний та міжнародний досвід. *Наукові перспективи. Серія «Економіка»*. 2023. № 8(38). С. 378–396. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-378-395](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-378-395)
7. Олійник А. Ю. Реалізація конституційної свободи на підприємництво в зовнішньоекономічній діяльності. *Право і суспільство*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.2>
8. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2025).
9. Юр'єва П., Микитенко Т. Зовнішньоекономічна діяльність та особливості її оподаткування: теоретичні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-30>
10. Diia.City : офіційний сайт. URL: <https://city.diia.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2025).
11. Lagodiienko V., Popelo O., Zybareva O., Samiilenko H., Mykytyuk Y., Ahmed Saif Alsawwafi F. M. Peculiarities of the management of the foreign economic activity of enterprises in current conditions of sustainability. *International Journal of Sustainable Development & Planning*. 2022. Т. 17, № 4. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssdp.170420>
12. Solodovnik O., Zhemoysda O., Soroka A., Matsola S., Tytarchuk I., Bielialov T. Innovative development of the foreign economic activity of the enterprise. *Studies of Applied Economics*. 2021. Т. 39, № 3. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i3.4468>
13. World Trade Organization. WTO Statistics. URL: <https://www.wto.org/statistics> (дата звернення: 28.07.2025).

REFERENCES:

1. Avramenko N., Kulhanik O. (2023) Rol mytnykh ekspertyz u zovnishnoekonomichnii diialnosti subiektiv pidpriemnytstva [The role of customs expertise in foreign economic activity of business entities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-21>
2. Havryliuk I. (2024) Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu [Foreign economic activity of Ukraine with EU countries]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-3>

3. Horodnia T. A., Mitsenko N. H., Perepiolkina O. O., Horodnii O. A. (2022) Diahnostyka zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva z urakhuvanniam faktoriv ryzyku [Diagnostics of foreign economic activity of an enterprise considering risk factors]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 70, pp. 20–26. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-03>
4. Lahutin S. S. (2024) Stan zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini: oblikovyi aspekt [The state of foreign economic activity in Ukraine: accounting aspect]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, no. 42, pp. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-07>
5. Motuzka O., Hrynychak N. (2023) Stratehichni oriientyry rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv u seredovyshchi BANI [Strategic guidelines for the development of foreign economic activity of enterprises in the BANI environment]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 314 (1), pp. 133–138. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-19>
6. Nazarova H. B., Kononenko L. V. (2023) Opodatkuvannia rezydentiv Diia City: vitchyzniani ta mizhnarodnyi dosvid [Taxation of Diia City residents: national and international experience]. *Naukovi perspektyvy. Seriia "Ekonomika"*, no. 8 (38), pp. 378–396. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-378-395](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-378-395)
7. Oliinyk A. Yu. (2021) Realizatsiia konstytutsiinoi svobody na pidpriemnytstvo v zovnishnoekonomichnii diialnosti [Implementation of the constitutional freedom of entrepreneurship in foreign economic activity]. *Pravo i suspilstvo*. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.2>
8. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (accessed July 28, 2025)
9. Yurieva P., Mykytenko T. (2022) Zovnishnoekonomichna diialnist ta osoblyvosti yii opodatkuvannia: teoretychni aspekty [Foreign economic activity and its taxation: theoretical aspects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-30>
10. Diia.City. Available at: <https://city.diia.gov.ua> (accessed July 28, 2025)
11. Lagodiienko V., Popelo O., Zybareva O., Samiilenko H., Mykytyuk Y., Ahmed Saif Alsawwafi F. M. (2022) Peculiarities of the management of the foreign economic activity of enterprises in current conditions of sustainability. *International Journal of Sustainable Development & Planning*, vol. 17, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.170420>
12. Solodovnik O., Zhemoyda O., Soroka A., Matsola S., Tytarchuk I., Bielialov T. (2021) Innovative development of the foreign economic activity of the enterprise. *Studies of Applied Economics*, vol. 39, no. 3. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i3.4468>
13. World Trade Organization. WTO Statistics. Available at: <https://www.wto.org/statistics> (accessed July 28, 2025)